

UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

BAKALÁRSKA PRÁCA

2011

Ivana Halabuková

UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

**ŠPECIFIKÁ SOCIÁLNO-EMOCIONÁLNEJ KLÍMY
V ŠKD**

BAKALÁRSKA PRÁCA

Študijný program: Pedagogika

Školiace pracovisko: Katedra pedagogiky

Školiteľ: PaedDr. Jana Hanuliaková, PhD.

Nitra 2011

Ivana HALABUKOVÁ

Čestné vyhlásenie

Podpísaná Ivana Halabuková týmto vyhlasujem, že som prácu na tému:

„Špecifiká sociálnej a emocionálnej klímy v ŠKD“

vypracovala samostatne s použitím uvedenej literatúry.

V Nitre 2011

---

podpis

Podakovanie

Touto cestou sa chcem poďakovať najmä mojej konzultantke PaedDr. Jane Hanuliakovej, PhD., ktorá mi pomohla svojimi radami, cennými skúsenosťami a vhodnými usmerneniami pri vypracovaní práce.

ABSTRAKT

HALABUKOVÁ, Ivana: Špecifiká sociálnej a emocionálnej klímy v ŠKD. [Bakalárska práca] / Ivana Halabuková. – UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE. Katedra pedagogiky.

Práca prináša a systematizuje najnovšie poznatky z oblasti teórie a praxe, kreovania a kooperácie sociálno-emocionálnej klímy v triede Školského klubu detí. V práci je sústredená pozornosť na riešenie otázok poslania, organizácie priebehu a obsahového naplnenia činnosti v ŠKD - jej determinantov, špecifik v konkrétnej klíme triedy. Veľká pozornosť je venovaná konkrétnej edukačnej činnosti vychovávateľa, didaktickým metódam, ale najmä postaveniu žiaka/dieťaťa v ŠKD, všeobecným a špecifickým organizačným formám práce so žiakom, ale hlavne zdôraznením postavenia dieťaťa pri cieľoch výchovných, vzdelávacích a eticko-morálnych. Prednostne je riešená problematika vplyvu kreovania klímy a atmosféry v ŠKD z pohľadu vychovávateľ – žiak.

Kľúčové slová: žiak, učiteľ, klíma, Školský klub detí, kreovanie, interakcia.

ABSTRACT

HALABUKOVÁ, Ivana: Špecifiká sociálnej a emocionálnej klímy v ŠKD. [Bakalárska práca] / Ivana Halabuková. – UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE. Katedra pedagogiky.

The work brings and systematized the latest knowledge in the field of practice, creating and participating of a socio – emotional climate in the school children club. The work focuses on the questions of the role, organizing and the actual contents of the activity of the school children club / SChC – its conditions, specifications, as well as reprocessing of researched interaction educator – pupil in the particular class climate. Particular attention is also paid to an actual educational activity of an educator, to didactic methods, but first of all to the role of a pupil – child in SChC as well as to general and specific methods of working with a pupil. What is especially emphasized is the role of a child concerning educational as well as ethical and moral aims. The priority is given to the influence of creating atmosphere in the SChC from the point of view of an educator towards a child.

Key words: pupil, educator, climate, School children club, creating, interaction.

OBSAH

ÚVOD	8
1 Klíma v ŠKD a sociálno-emocionálny kontext	10
1.1 Teoretické východiská pojmu sociálno-emocionálna klíma	11
1.2 Determinanty ovplyvňovania klímy triedy	13
1.3 Špecifiká sociálno-emocionálnej klímy	15
2 Osobnosť vychovávateľa a žiaka pri kreovaní klímy v ŠKD	18
2.1 Rola vychovávateľa	19
2.2 Rola žiaka	20
3 Kľúčové špecifiká kreovania klímy v ŠKD	22
3.1 Metódy a organizačné formy využívané v ŠKD	22
3.2 Základné činnosti ŠKD	25
ZÁVER	30
ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY	32
PRÍLOHA	34

ÚVOD

K napísaniu bakalárskej práce nás priviedlo štúdium pedagogiky, vzťah k pedagogickej práci v Školskom klube detí / ďalej ŠKD, ako aj priama pedagogická činnosť pri žiakoch v ŠKD. Oboznámili sme sa s dostupnou odbornou literatúrou, aktuálnymi vysokoškolskými skriptami, účelovo zameranými pedagogickými časopismi s danou tematikou a terminológia v nich definovaná sa nám zdala vítaným doplnkom pri koncipovaní bakalárskej práce. No najmä vlastná pedagogická prax v odbore pedagogika základných škôl a ŠKD nás viedla k rozhodnutiu využiť nadobudnuté skúsenosti pri príprave podkladových materiálov, ich štúdiu a vypracovaní práce.

Cieľovou skupinou práce sú žiaci a vychovávatelia, ale dúfame, že aj pre širokú odbornú verejnosť, rodičov žiakov navštevujúcich ŠKD a študentov pedagogiky budú výsledky predkladanej práce prínosom.

Cieľom bakalárskej práce je priblížiť, analyzovať problematiku kreovania klímy v ŠKD v konkrétnych podmienkach pedagogickej praxe na základných školách, pokúsiť sa zhodnotiť princípy, osobitosti a priebeh formovania klímy v ŠKD. Zámerom bakalárskej práce je vytvoriť a poskytnúť taký doplňujúci študijnometodický materiál, ktorý by priniesol spätnú väzbu učiteľ, žiak pre ŠKD na Slovensku a objasnil participáciu kreovania sociálno-emocionálnej klímy v ŠKD. Predkladaná práca pozostáva z dvoch častí. *Teoretickej*, hodnotiacej špecifiká klímy v ŠKD v odbornej pedagogickej literatúre a *praktickej*, predstavujúcej samotnú charakteristiku a terminológiu kreovania klímy v ŠKD, osobnosti vychovávateľa, žiaka pri jej vytváraní, teoretické definície metód a foriem práce v ŠKD.

Analýzou pojmového aparátu a teórie sociálno-emocionálnej klímy ŠKD a jej špecifik v 1. hlavnej kapitole používaného v odbornej pedagogickej literatúre sme využili možnosť porovnania definícií, rozdielov vo výklade a paralelných citácií s oficiálnym internetovým portálom Ministerstva školstva Slovenskej republiky / ďalej MŠ SR - <http://www.minedu.sk/>.

Pri koncipovaní druhej časti práce sme vychádzali z predstavy, že žiaci, učitelia aj rodičia sú ako osobnosti navzájom prepojené s pevne danými determinantami a vzťahmi v určitom prostredí. Toto prostredie, klíma triedy v ŠKD si vytvára svoju atmosféru vnútri, je ale ovplyvňovaná vonkajším prostredím

a v neposlednom rade členovia kolektívu spolupracujú navzájom medzi sebou a s okolím - organizácie, obyvatelia.

Hlavná kapitola č. 3 bakalárskej práce je venovaná konkrétnym reálnym činiteľom ovplyvňujúcim priebeh, obsah a rozsah výchovných činností objektu a subjektu edukácie so zameraním na vytváranie špecifickej sociálno-emocionálnej klímy v ŠKD cez výchovno-vzdelávacie činnosti. Metódy a organizačné formy využívané v ŠKD v procese mimo vyučovania rozoberáme v teoretickej rovine so zreteľom na individuálny prístup ku žiakovi a osobnosť vychovávateľa, prinášame aj stručný prehľad základných činností realizovaných v ŠKD.

Výberom dotazníka (viď Príloha) ako metódy sme vychádzali z predstavy, že rola učiteľa a rola žiaka, dieťaťa v edukačnom procese predstavuje neoddeliteľnú súčasť vytvárania klímy v ŠKD s ohľadom na vonkajšie vplyvy a prostredie a zamýšľali sme týmto doplnkom bakalárskej práce priblížiť model spätnej väzby bádateľa a vychovávateľov v ŠKD z praxe.

Pri písaní záverečnej práce sme využili viacero publikácií. Chceme upozorniť na fakt, že veľa odbornej literatúry je v českom jazyku, ktorú sme použili ako komparačný zdroj. Všetky ďalšie použité vedecké práce a odborné publikácie sú uvedené v Zozname použitej literatúry.

1 KLÍMA V ŠKD A SOCIÁLNO-EMOCIONÁLNY KONTEXT

Nová školská reforma rozbehnutá Ministerstvom školstva SR v roku 2008 sa dotýka aj Školského klubu detí / ďalej ŠKD ako systému výchovy mimo vyučovania. Zákon o výchove a vzdelávaní je základný zákon upravujúci systém školstva v SR s účinnosťou 1. septembra 2008. Pokiaľ pedagógovia základných škôl a ŠKD nechcú resignovať na plnenie svojich úloh vychovávať, vzdelávať, kreovať klímu a zastupovať rodiča, zákonného zástupcu v edukačnom procese, musia zvoliť efektívnejšie a modernejšie spôsoby, metódy i formy výchovy a vzdelávania. Kvalitné a bezpečné učebné pomôcky, didaktické hry a hračky v motivujúcom, resp. slušnom prostredí pri tom zohrávajú dôležitú úlohu, no najväčším bohatstvom pre dieťa v ŠKD je mať prostredie motivujúce, tvorivé, príjemné a ľudské. Žiak požaduje v ŠKD od učiteľa potrebné informácie doplniť a vysvetliť, základné potreby uspokojiť priamo, pokojne, neodkladne a s láskou. Cieľom každého pedagóga v ŠKD je správať sa zodpovedne, tvorivo, okamžite poskytnúť odborné informácie a láskyplne zastúpiť rodiča - www.modernaskola.sk/.

V súčasnosti - v dnešnej rýchlej a uponáhľanej dobe, kde je bežný rozpad rodín a nedostatok času na dieťa v rodine, sa tešia veľkej obľube ŠKD ako plne organizované inštitúcie Ministerstva školstva SR, kde prebieha edukačný proces prehľadne, pútavo, podľa vypracovaného Plánu práce ŠKD s odkazom na pedagogické metódy a zásady. ŠKD sa v dnešnej dobe chápu ako miesto pedagogického pôsobenia umožňujúce formou vedenia a nácviku sociálnych zručností zamerať sa na problémové, asociálne chovanie detí v škole. Zároveň tu pedagógovia pripravujú deti nielen na vyučovanie, respektíve pomáhajú dopĺňať vedomosti podľa stupňa náročnosti a požiadaviek jednotlivých ročníkov, ale vyplňajú čas strávený v ŠKD hrami, voľno-časovými a didaktickými aktivitami, ako aj záujmovými krúžkami, nácvikmi na kultúrne vystúpenia, ako aj návštevou kultúrno-spoločenských podujatí alebo historických regionálnych pamiatok podľa (GRECMANOVÁ, H.) 2008.

Správna, vyhovujúca, ľudská sociálno-emocionálna klíma v triede si vyžaduje nielen osobnosť učiteľa, rôznu typológiu detí a ich správanie v procese edukácie, ale aj prístup k informáciám cez knižnicu alebo internet, materiálnu

základňu v triede a ŠKD, moderné didaktické pomôcky a dodržiavanie bezpečnosti a hygieny.

1.1 Teoretické východiská pojmu sociálno-emocionálna klíma

Znalosť základných princípov, pravidiel fungovania výchovno-vzdelávacieho procesu a organizovanej výchovnej inštitúcie ŠKD považujeme v súčasnej dobe informatizácie, modernizácie edukačného procesu za prejav štandardu vyspelosti pedagogickej verejnosti na Slovensku. Daná problematika vytvárania sociálneho prostredia a spolupráce jednotlivých činiteľov v ŠKD by mala byť prijateľnou, kreatívnou formou predstretá odbornej verejnosti. Formou prezentácie napr. cez médiá, populárne časopisy alebo internet sa môžeme pokúsiť spropagovať prácu učiteľa so žiakmi v ŠKD a informovať širokú verejnosť o každodennej nezastupiteľnej, náročnej, ale krásnej úlohe učiteľa v ŠKD (LAŠEK, J.) 2011.

(WIEGEROVÁ, A. *Kam smeruje príprava vychovávateľov školských klubov na Slovensku*. s. 2 – 10) 2010 definuje výchovný plán ŠKD obsahuje stanovený zoznam tematických oblastí výchovy s výchovno-vzdelávacími dennými činnosťami. Tým vychovávatelia projektujú svoje činnosti tak, aby uspokojovali záujmy a rozvíjali schopnosti všetkých detí. Cez tieto záujmové útvary a aktivity sa posilňujú *klúčové kompetencie žiaka* ako kategória súborov vedomostí, zručností, postojov a hodnotovej orientácie osobnosti potrebných k sociálnemu začleneniu, občianstvu a k celoživotnému vzdelávaniu, ktoré žiaci získavajú priamo v ŠKD. Vytvára sa klíma v triede medzi vychovávateľom a žiakom so svojimi špecifikami odlišnými od povinnej výučby, od rodinného prostredia. Utvárajú sa pevné citové väzby, ktoré obohacujú obidve strany.

V súvislosti s rozvojom tvorivosti žiakov i pedagógov podľa (HANULIAKOVÁ, J.) 2009 vytvára sociálno-emocionálne prostredie v ŠKD učiteľ a žiaci vzájomne nielen cez spoločenský vzťah, pevné väzby, plánované aktivity a prirodzenú hierarchiu v triede pri komunikácii, ale aj cez vytváranie neopakovateľnej spoločensko-emocionálnej klímy založenej na tvorivej atmosfére medzi vychovávateľom a dieťaťom. Prvky sociálno-emocionálnej klímy v triede ŠKD zadefinujeme, klasifikujeme a zhrnieme do teoretických poučiek, ktoré sú potvrdené pedagogickou praxou, teóriou a didaktikou.

Sociálno-emocionálna klíma v ŠKD:

- za najvýstižnejšie vymedzenie klímy triedy považujeme definíciu (PRUCHA, J.) 2001, ktorý konštatuje, „*Klíma školskej triedy je sociálno-psychologicky premenná, ktorá predstavuje dlhodobejšie sociálno-emocionálne naladenie, zovšeobecnené postoje a vzťahy, emocionálne odpovede žiakov danej triedy na udalosti v triede vrátane pedagogického pôsobenia učiteľov.*“
- (HANULIAKOVÁ, J.) 2009 považuje prirodzené prostredie v ŠKD vytvárajúce špecifickú emocionálnu atmosféru, kde podstatou sú utvorené sociálne väzby a výstupom je socializácia, nadobudnuté sociálne väzby a možnosť prejavovania emócií u žiaka a vychovávateľa
- podľa (BRHELOVÁ, V.) 2010 sa utvára ako prirodzený optimálny vzťah učiteľ – žiak, pôsobí vzájomne emotívne v mimo vyučovacom procese ŠKD a utvára u žiakov požadované sociálne správanie hovorí
- je významnou súčasťou práce v ŠKD. Nie školský výkon, ale hlavne kvalita sociálnych vzťahov je určujúca v systéme edukácie ŠKD podľa (HANULIAKOVÁ, J.) 2010
- (HANULIAKOVÁ, J.) 2009 charakterizuje: „*sociálne cítenie žiakov je možné prirodzene osvojiť posilnením schopnosti vyjadrovať odlišné názory, požiadať okolie o láskavosť, vedieť sa porozprávať s vrstovníkmi, odmietnuť podozrivý návrh od cudzieho človeka, pochváliť a prijať pochvalu a požiadať o pomoc v bežných alebo krízových situáciách*“
- podľa (KYRIACOU, CH.) 2004 sa utvára bez ohľadu na sociálne postavenie rodiny žiaka v spoločnosti a tým pozitívne vplýva na rovnosť v statuse žiakov
- je ovplyvnená vonkajšími činiteľmi – riadiaci pracovníci, prostredie ŠKD, úroveň zabezpečenia školy a inými
- (KUBALIAKOVÁ, Z.) 2006 konštatuje: „*dobrá klíma sa odvíja od vzájomnej dôvery, zmyslu pre komunitu, zapojenia do procesu rozhodovania, povzbudenie od spolužiaka, ale aj učiteľa, dôveryhodnosti a neodcudzujúceho postoja učiteľa, možnosť zapojiť sa do hodnotenia, slušnosti a spravodlivosti v účasti na triednom živote.*“
- prebieha nezávisle od príkazov, nariadení a naplánovania činností
- podľa (HANULIAKOVÁ, J.) 2010 je ovplyvnená naučenými vzormi správania sa, rodinnými zvyklosťami, vlastnými postojmi a hodnotami, ktoré sú viac menej nemenné a dieťa si ich prináša so sebou do procesu výchovy mimo vyučovania

- (PETLÁK, E.) 2006 opisuje, že môže byť ovplyvnená prílišnou naviazanosťou dieťaťa na vychovávateľa alebo naopak jeho odmietaním, odcudzovaním a následnými problémami vyplývajúcimi z takéhoto nezdravého vzťahu

1.2 Determinanty ovplyvňovania klímy triedy

Priebeh výchovno-vzdelávacieho procesu v ŠKD je ovplyvnený viacerými faktormi, hovorí a rozoberá (CHRÁSKA, M.) 2007. Slovo „*determinant*“ definujeme ako súhrn všetkých zásadných okolností, osôb, vzťahov a prostredia ovplyvňujúcich určenú veličinu, jej vlastnosti, vývoj, vzhľad a smerovanie. Pedagogickým výskumom metód pedagogického výskumu boli určené komplexy úrovní determinantov pôsobiacich na ŠKD a v ňom. Definovať tieto úrovne sa pokúsime stručnou súhrnnou charakteristikou vo viacerých úrovniach – horizontálnej a vertikálnej.

Determinanty ŠKD:

a) Personálne determinanty

Sociálno-emocionálnu klímu v ŠKD determinujú a tým aj vytvárajú žiak, ako objekt a subjekt edukácie v ŠKD, základný determinant a cieľ edukácie v ŠKD ako aj edukácie všeobecne. Vychovávateľ, ako realizátor výchovno-vzdelávacích cieľov v ŠKD. Rodič, právny zástupca žiaka predstavuje určujúci činiteľ, kde, v akom rozsahu a kedy bude žiak absolvovať mimo vyučovacie aktivity ŠKD zastrešené školou a triedny učiteľ žiaka – prichádza do kontaktu nielen so žiakom, ale je v profesijnom vzťahu s vychovávateľom ŠKD, konštatuje (MELICHERČÍKOVÁ, M.) 2009.

b) Prostredie ŠKD

Vnútorne prostredie je najčastejším miestom výchovno-vzdelávacieho procesu ŠKD, zásadne ovplyvňuje motiváciu žiaka a vychovávateľa k rozvoju osobnosti žiaka v procese edukácie ŠKD. Na žiaka môžu vplývať pozitívne alebo negatívne nielen priestory ŠKD, jej stav a farebné rozhranie, hygienický a bezpečnostný stav, ale aj okolie školy, príroda, ihriská a iné. Aj osoba vychovávateľa má právo na dôstojné podmienky v našej spoločnosti, právo na adekvátne hmotné zabezpečenie v procese edukácie (ZLÁMAL, J.) 2009.

c) Výchovno-vzdelávacie činnosti ŠKD

V súčasnosti sa do popredia dostávajú inovatívne formy a metódy činnosti v ŠKD, no základom naďalej zostávajú pre výchovno-vzdelávacie aktivity ŠKD pedagogické činnosti zahrnuté v Pláne práce ŠKD. Tento vychádza zo štandardov Štátneho vzdelávacieho programu pre ZŠ – sekcia Školské kluby detí.

Základné *edukačné činnosti ŠKD* rozvíjajú nasledovné zložky výchovy s cieľom výchovy všestranne harmonicky rozvinutého človeka z pohľadu (TUREK, I.) 2010:

- rozumové,
- komunikačné,
- sociálne,
- estetické,
- mravné,
- pracovné,
- organizačné,
- pohybové zručnosti.

Zároveň prezentujú všeobecnú kultúrnu rozhladenosť. Zameriavajú sa na prvky historických tradícií, humanizmu, slobody a demokracie, posilnenie kolektívnosti a rešpektu k druhým ľuďom, na vzdelávacie činnosti zamerané k doplneniu vedomostí, rozvoju jemných motorických zručností a na kompenzovanie - náhrada, prekonanie pocitu menejcennosti alebo vyváženie nedostatku / defektu - nedostatkov vo vyučovacej oblasti cez oblasť didaktických hier.

Inovatívne formy a metódy činnosti v ŠKD rešpektujú trend dnešnej modernej informatickej doby s nutnosťou človeka ovládať základy práce na PC, internete a návratu k tradičným hodnotám našich predkov cez regionálne spoznávanie zvykov a tradícií.

d) Riadiaci pracovníci

Predstavujú nadriadený orgán priamo podliehajúci MŠ SR s pôsobnosťou na celom Slovensku. Sú rozhodujúcim činiteľom, napr. riaditeľ/ka, zástupca riaditeľa/ky v každej činnosti, teda aj pri rozvoji ŠKD. Predstavujú akúsi normu pre vychovávateľov, ich úlohou je inšpirovať inovácie, včas identifikovať najdôležitejšie problémy, stimulovať učiteľov k ich riešeniu. Vytvárajú optimálne podmienky pre činnosť ŠKD a organizujú rýchlu realizáciu aktuálnych riešení – www.statpedu.sk/.

e) Rôznorodé skupiny determinantov

Medzi rôznorodé skupiny činiteľov podľa (BRHELOVÁ, V.) 2010 priamo súvisiacich a ovplyvňujúcich sociálno-emocionálnu stránku vytvárania pozitívnej klímy v triede ŠKD, patrí štát, ktorého priamym dozorným a riadiacim orgánom pre školstvo je Ministerstvo školstva SR. Regionálne pracoviská ležiace v blízkosti ŠKD kultúrne - hrady, múzeá, galérie, pamätné izby, štátne - Domov dôchodcov, športové - klzisko, telocvičňa, plaváreň alebo výrobné remeselné dielne s regionálnou pôsobnosťou. Patrí sem aj prírodné prostredie špecifické pre tú ktorú oblasť v blízkosti ŠKD, ktoré môžu kluby detí využiť napr. ako možnosť turistiky žiakov v rámci pohybovej výchovy.

Objasnili sme systematicky, presne a výstižne jednotlivé oblasti sociálnych determinantov priamo zasahujúcich do procesu vytvárania sociálno-emocionálnej klímy v triede ŠKD. Pri porovnaní jednotlivých oblastí činiteľov vplyvujúcich na proces kreovania klímy v triede ŠKD nám vychádza, že každá jedna oblasť determinantov si je rovnocenná voči pôsobeniu v ŠKD na žiaka a vychovávateľa a tento proces je obojstranný, čiže aj žiak, vychovávateľ určitým spôsobom ovplyvňujú jednotlivé determinanty.

1.3 Špecifiká sociálno-emocionálnej klímy

V minulosti sa školské družiny a školské kluby (HEŘMANOVÁ, V. – LANGOVÁ, M.) 2004 chápali ako výchovné zariadenia spoločnosti, ktoré boli výlučne určené k príprave na vyučovanie, vypracovanie domácich úloh ako preklopenie času od priameho vyučovacieho procesu po prebratie žiaka rodičom, zákonným zástupcom. V súčasnosti preberá výchova mimo vyučovania oveľa širšie poslanie, ktoré je vyjadrením moderného poslania školy a jej zariadení - ŠKD, školské internáty, krúžky, športové kluby.

„ŠKD zabezpečuje pre žiakov, ktorí plnia povinnú školskú dochádzku, výchovu a vzdelávanie v čase mimo vyučovania a v čase školských prázdnin“ - Zákon č. 279/1993, § 6, Zákon NR SR, Zbierka zákonov č. 279/1993.

Klíma ŠKD sa chápe ako samostatná oblasť edukácie žiakov I. stupňa ZŠ, ktorá svojim pôsobením nadväzuje na rodinnú výchovu a výchovno-vzdelávací proces povinného školského vyučovania ZŠ. Toto pôsobenie potvrdzuje tým, že plní všeobecné a špecifické ciele vyjadrené v Školskom vzdelávacom programe. Klíma

ŠKD plní aj spoločenské poslanie pre žiaka, rodiča a okolie nielen v mieste pôsobnosti, ale aj pri utváraní sociálnych vzťahov a predchádzaní sociálno-patologických javov mládeže. Je potvrdením pedagogickej praxe.

Špecifickým komplexom ŠKD a jeho klímy z hľadiska sociálno-emocionálneho je podľa (ĎURIČ, L.) 1997 súhrn výchov zameraných, zacielených na rozvoj osobnosti žiaka z pohľadu možností jeho socializácie – začlenenia do spoločnosti: sebvýchova, sebarealizácia, seba hodnotenie, samo štúdium, výchova ku zdravému sebavedomiu a samostatnosti, pochopenie morálnych zásad po vzore (napr. rodič, osoba vychovávateľky) vychádzajúcich od seba podľa osobných možností, rodinného zázemia a od miery záujmu dieťaťa.

Na vrchole pyramídy činností, aktivít vychovávateľa so žiakom a špecifik sociálno-emocionálnej klímy v ŠKD podľa (KOLČÁKOVÁ, M. et al.) 2003 stojí *hra* ako najprirodzenejší, najefektívnejší prostriedok na dosiahnutie týchto cieľov, hra ako najosvedčenejšia pomôcka/forma na vytvorenie takej klímy v ŠKD, ktorá cez prirodzenú potrebu dieťaťa - hru navodzuje prijateľnú atmosféru. Pri žiakoch, ktorí patria v ŠKD medzi staršie deti, už niekedy hra, príp. kreslenie neuspokojí ich požiadavky a tým nevytvorí prijateľnú klímu v ŠKD z dôvodu neuspokojenia potrieb, je na mieste záujmová činnosť/záujmové aktivity efektívneho využitia voľného času mimo vyučovania, napr. krúžky alebo športové aktivity ako prijateľná forma prevencie nárastu obezity u detí), ktorá plne uspokojí potreby starších žiakov a vytvorí pozitívnu atmosféru. Toto konštatovanie však neplatí pre všetky staršie deti v ŠKD, každé dieťa je jedinečné, osobité.

Hrou definuje (KOLČÁKOVÁ, M. et al.) 2003 vedenie detí k húževnatosti, vytrvalosti, cieľavedomosti, odvahe, sebaovládaniu, pocitu zodpovednosti voči kolektívu i k sebe samému. Pri hrách a súťažných činnostiach vedieme dieťa k zodpovednosti za svoje vystupovanie a správanie sa pri víťazstve a prehre. Hry majú priaznivý vplyv na zabezpečenie odpočinku a odreagovania sa žiakov na i po vyučovaní, na celkový režim dňa, na dodržiavanie hygienických zásad ochrany zdravia žiakov a pomáhajú prirodzeným spôsobom pri edukácii žiaka.

Všetky špecifické oblasti, formy, možnosti a determinanty kreovania sociálno-emocionálnej klímy v ŠKD stále predstavujú na papieri teóriu a na školských webových portáloch záplavu podstatných informácií pre rodičov, vychovávateľov a riadiacich pracovníkov z danej problematiky.

V praxi ZŠ sa s vytváraním atmosféry triedy ŠKD reálne stretávajú vychovávatelia, žiaci a zabezpečujú tak nezastupiteľnú úlohu spoločnosti vo výchove maloletého dieťaťa mimo vyučovania a pomáhajú rodičom, zákonným zástupcom v rodinách dotvárať z dieťaťa ľudskú osobnosť.

2 OSOBNOSŤ VYCHOVÁVATEĽA A ŽIAKA PRI KREOVANÍ KLÍMY V ŠKD

Súčasnosť prináša pre osobu vychovávateľa nové výzvy v podobe nových požiadaviek MŠ SR na pedagóga s možnosťou štúdia vzdelávacích programov kontinuálneho vzdelávania pedagógov za účelom inovovať a zdokonaľiť profesijné kompetencie potrebné na štandardný výkon pedagogickej činnosti vychovávateľa.

Úlohou moderného vychovávateľa (GRECMANOVÁ, H.) 2008 je priniesť množstvo nových, tvorivých prvkov do výchovy mimo vyučovania a následne ich implementovať do praxe s cieľom posilnenia sociálnych zručností žiaka, porozumieť rozsahu a obsahu nových legislatívnych noriem ŠKD v systéme školských zariadení. Formy pedagogického ovplyvňovania voľného času detí sú na pleciach samotných vychovávateľov. Orientovať sa v nových prístupoch pedagogiky voľného času a porozumieť zvláštnostiam edukácie ŠKD modernej doby pomáha vychovávateľovi riadiaci orgán školy. Podstatné informácie vychovávateľ získa z oficiálnej web stránky MŠ SR. Vychovávateľ musí aplikovať pedagogické skúsenosti na konkrétnu triedu ŠKD s ohľadom na individuálny prístup ku žiakom.

V pedagogickej činnosti si *vychovávateľ ŠKD* (KYRIACOU, CH.) 2004 aplikuje získané zručnosti pri tvorbe vlastných projektov, orientuje sa v celkovej didaktickej ponuke, používa primerané stratégie pri voľbe prístupov výchovného programu ŠKD. Analyzuje možnosti zvyšovania flexibility - ohýbateľnosť, pružná prispôsobivosť - úrovne vlastného programu ŠKD, inovuje a zdokonaľuje najnovšie progresívne metódy, zásady a didaktické koncepcie výchovy mimo vyučovania. Pedagóg získava zručnosti v práci vychovávateľa ŠKD, najnovšie informácie o aktuálnom stave v iných zariadeniach na území SR a tým môže porovnávať svoje odborné skúsenosti s inými pedagógmi, prípadne odovzdávať svoje poznatky ďalej. Ideálne je, ak má možnosť konzultovať problémy v rámci komunity vychovávateľov z rôznych miest a regiónov, a tým sa podieľať na pozitívnej kvalitatívnej zmene ŠKD v rámci reformy slovenského školstva.

Cieľovou skupinou systému školstva a pedagogiky mimo vyučovania je *žiak* podľa (TUREK, I.) 2010. Moderným typom edukácie ŠKD je taká výchova mimo vyučovania, kde žiak premýšľa, aktívne sa zapája do priebehu záujmových útvarov pod dohľadom vychovávateľa a vlastným úsilím vytvára produkt svojej snahy.

Vo výchove mimo vyučovania platí, že pokiaľ sú žiaci aktívne zapojení do procesu, ktorý prebieha v ŠKD a sú motivovaní, prekonávajú tak vlastné hranice, samých seba a nachádzajú priam až rodinné prostredie, mravnú obrodu (vidíme to niekedy pri rozpadnutých rodinách a sociálne slabších). Rôznymi aktivitami vychovávateľ žiakovi poskytne model rešpektu k druhým, rešpektovaniu ľudských práv i práv dieťaťa, ktoré sú základom pre spoločnosť modernú, humánnu a sociálnu.

Škola hrou (ZLÁMAL, J.) 2009 zostáva stále len zbožným želaním viacerých humanistov. Napĺňa sa ale v ŠKD, kde prebieha nielen proces výchovy žiaka po všetkých stránkach – rozumovej, morálnej, mravnej, emocionálnej, estetickej, sociálnej, kultúrnej, pracovnej a pohybovej, ale v porovnateľnej miere aj proces vzdelávania. Umožní tak žiakovi kvalitné uplatnenie sa v spoločnosti. Každý žiak našej spoločnosti má právo na rovnosť príležitostí a možností, rovnosť vzdelávania a prístupu k nemu, rovnosť sociálnych výhod, rovnosť rozhodovania, ale má aj povinnosti, ktoré si musí neodkladne plniť a tieto pomáhajú pri socializácii - proces osvojenia noriem chovania, hodnôt a medziľudských vzťahov a resocializácii - opätovné začlenenie do spoločnosti, znovu začlenenie dieťaťa do spoločnosti.

Humanizácia školstva a školského systému by mala ŠKD priniesť nové možnosti vo forme zvýšenia príležitostí pre žiakov, ich aktivít a chápania žiaka ako jedinečnej osobnosti v spoločnosti, rodine a v škole.

2.1 Rola vychovávateľa

Rola vychovávateľa podľa (HEŘMANOVÁ, V. – LANGOVÁ, M.) 2004 v procese edukácie žiakov mimo vyučovania je určujúcim, smerodajným činiteľom pri vytváraní – kreovaní klímy triedy v ŠKD na škole. Rozoberieme si jednotlivé činitele, definície role vychovávateľa s náhľadom na spätnú väzbu žiak - vychovávateľ.

Vychovávateľ/ka v ŠKD:

- vykonáva pedagogické činnosti podľa rozvrhu hodín v súčinnosti s Plánom práce školy, pričom v prípade nepriaznivých podmienok rozvrh upravuje podľa potreby
- podľa (KOLČÁKOVÁ, M. - SABOL, J.) 2003 osobným príkladom pôsobí na osobnosť žiaka a jeho vývoj, zabezpečuje evidenciu a starostlivosť o školský majetok, vedie deti k starostlivosti o svoje školské potreby, školský nábytok a zodpovednosti za ne

- pre úspešné vykonávanie práce vychovávateľky musí spĺňať osobnostné dispozície, znalosti a vzdelanostné predpoklady a pravidelne si dopĺňa didaktické zručnosti a rozvíja pedagogické kompetencie
- (KYRIACOU, Ch.) 2004 konštatuje, že vychovávateľ pre svoju činnosť používa didaktické, materiálne pomôcky z kabinetu a podľa potreby si zhotovuje nové, prípadne ich dopĺňa
- denne eviduje neprítomnosť žiakov do evidencie dochádzky a prehľad o plnení výchovno-vzdelávacích činností
- priamo podlieha pod riadiacu a kontrolnú činnosť riaditeľa/ky, zástupcu/kyne školy
- dôsledne sleduje oznamy školy, mesačné plány, predpisy a plní úlohy z nich vyplývajúce
- podľa (GRECMANOVÁ, H.) 2008 spolupracuje s triednym učiteľom žiakov v ŠKD, s rodičmi a zákonnými zástupcami, pričom spoluprácu využíva k zlepšeniu prospechu a správania sa žiaka
- je povinný zastupovať neprítomnosť učiteľa podľa pokynov riaditeľa/ky školy
- vykonáva dozor nad deťmi svojho oddelenia počas stolovania v školskej jedálni, zároveň dbá o disciplínu žiakov, ako aj o kultúru stolovania
- dodržiava vnútorný poriadok školy a plní pokyny riaditeľa/ky školy smerujúce k zabezpečeniu nerušenej prevádzky ŠKD a jej výchovno-vzdelávacieho procesu mimo vyučovania
- (HANULIAKOVÁ, J.) 2010 má možnosť rozvoja sociálneho cítenia a učenia formou pedagogicko-psychologického prístupu
- vychádza pri sociálnom učení z pozorovania žiakov a zo správ, informácií od rodiča/zákonného zástupcu prípadne učiteľa.

2.2 Rola žiaka

Rola žiaka je podľa (HEŘMANOVÁ, V. et al, in Vychovávateľ) 2004 v procese edukácie elementárnym činiteľom ovplyvňujúcim proces kreovania atmosféry ŠKD na škole a určuje podmienky, priebeh a obsah činností realizovaných v procese výchovy mimo vyučovania. Rozoberieme si zásadné činitele, definície role žiaka s náhľadom na spätnú väzbu vychovávateľ - žiak.

Žiak v ŠKD:

- dodržiava Vnútný poriadok školy ako žiak s povinnou školskou dochádzkou, riadi sa nim a správa sa slušne a s úctou k vychovávateľke, spolužiakom a okoliu
- (ĎURIČ, L.) 1997 určuje úrovňou vlastných sociálnych vzťahov priebeh, kvalitu a individuálny prístup v čase mimo vyučovania
- nepokračuje v ŠKD školským vyučovaním, ale je mu zabezpečený prirodzený prechod medzi učením sa v škole a pobytom doma s dôrazom na odpočinok, relax, záujmovú činnosť a prípravu na vyučovanie
- (WIEGEROVÁ, A.) 2009 je vedený k osvojeniu sociálneho cítenia ako schopnosti vyjadrovať názory, požiadať a odmietnuť asertívnym spôsobom a posilniť komunikačné zručnosti
- formuje svoju osobnosť prostredníctvom rôznych aktivít a ŠKD vytvára podmienky pre jeho samostatnú, spontánnu a kreatívnu činnosť
- rozvíja svoje schopnosti, zručnosti a sociálne kompetencie v rámci svojich možností s ohľadom na individualitu, rodinné prostredie a osobnosť
- získa také konkrétne vedomosti, zručnosti, návyky, postoje, schopnosti a kompetencie, ktoré mu pomôžu začleniť sa do spoločnosti, adaptovať sa na množstvo zmien v spoločnosti a efektívne vykonávať svoje životné roly
- má základné ľudské práva podľa Charty OSN, prvý krát opísané v *Magna charta libertatum* r. 1215, OSN prijala Všeobecnú deklaráciu ľudských práv s definíciou: „Všetci ľudia sú slobodní a rovnoprávni bez ohľadu“ - www.modernaskola.sk/
- (HANULIAKOVÁ, J.) 2009 definuje, že žiak má primerané povinnosti a rovnaké možnosti seberealizácie pri záujmových aktivitách v porovnaní s ostatnými žiakmi
- má taký režim, ktorý systematicky strieda relax a odpočinok s aktivitami, pohybom a vzdelávaním, pričom režim ŠKD v škole je odsúhlasený Pedagogickou radou školy a vychádza z odporúčaní MŠ SR - Školský vzdelávací program pre ZŠ.

3 KLÚČOVÉ ŠPECIFIKÁ KREOVANIA KLÍMY V ŠKD

Pedagogická prax v ŠKD (HANULIAKOVÁ, J.) 2010 a nové trendy v oblasti pedagogiky, didaktiky výchovy mimo vyučovania si vyžadujú neodkladné a zodpovedné vedecko-výskumné bádanie založené na osvedčených didaktických metódach, zásadách a kompetenciách vychádzajúc z praxe. Na základe neustáleho rozvoja v oblasti vedy, techniky a informačno-komunikačných technológií predpokladáme, že vývoj v edukácii ŠKD sa posunie paradoxne smerom k humanizácii školstva, no najmä k využívaniu moderných didaktických pomôcok a inovatívnych foriem edukácie. Aké sú materiálne podmienky jednotlivých ŠKD a ktorá zložka výchovy v praxi je preferovaná, to závisí od školy a zriaďovateľa, pod ktorú ŠKD patrí. Čo sa ale nezmení, je požadovaný profesionálny, ľudský prístup vychovávateľa k deťom v pedagogickom procese mimo vyučovania, prístup rodiny a okolia k činnosti ŠKD a princípy pozitívnej atmosféry vytváratej v ŠKD medzi žiakom a vychovávateľom.

Kľúčovým prvkom dynamického vytvárania kladnej sociálno-emocionálnej klímy v ŠKD podľa (WIEGEROVÁ, A.) 2009 je *vychovávateľ* ako subjekt a *žiak* ako objekt v procese výchovy a vzdelávania, ostatné subjekty (rodič/zákonný zástupca, triedny učiteľ, okolie) majú sekundárnu úlohu pri kreovaní klímy v ŠKD, nie druhoradú. Na jednej strane ten, ktorý určuje, čo, kde, kedy a za akých podmienok sa bude realizovať – vychovávateľ, na strane druhej žiak, ktorý vytvára prostredie v ŠKD a určuje podmienky priebehu záujmových aktivít.

Tieto vzájomné didaktické väzby v podmienkach ŠKD rozoberieme v podkapitole 3.1 a 3.2 práce a definovať, porovnávať, klasifikovať ich budeme formou metód, organizačných foriem práce v ŠKD a základných činností ŠKD pri kreovaní jeho sociálno-emocionálnej klímy.

3.1 Metódy a organizačné formy využívané v ŠKD

Metodológia ako vedná disciplína (LAŠEK, J.) 2001 predstavuje základný odrazový mostík pre bádateľa výskumu i autora teoretickej práce. Charakteristiku a zdôvodnenie výberu metódy pedagogického opisu organizačných foriem práce používaných v ŠKD, ktorú sme použili v našej bakalárskej práci, začneme stručnou všeobecnou charakteristikou metódy ako takej. V prvej podkapitole práce priblížime

základné organizačné formy práce v ŠKD, zosumarizujeme ich a poskytneme náhľad na túto oblasť pedagogiky základných škôl a ŠKD.

(CHRÁSKA, M.) 2007 definuje metódu ako systematický postup, súbor postupov alebo metodika, cesta, ktorou sa vychovávateľ/pedagóg dopracuje k cieľu pri rešpektovaní didaktických princípov. Zámerné usporiadanie činností vychovávateľa, žiakov rešpektujúc osobnosť vychovávaného, jeho individualitu, rodinné a sociálne prostredie, danú pedagogickú situáciu. Zároveň sa vychovávateľ musí rešpektovať sám. Rozdelenie metód výchovno-vyučovacieho procesu podľa zdroja poznatkov je nasledovné:

- slovné
- názorné
- praktické

Vyučovaciu metódu charakterizuje (TUREK, I.) 2010 ako pedagogicko-didaktickú systematickú postupnosť subjektu a objektu v procese vyučovania, rozvíjajúca vzdelanostný profil žiaka, súčasne pôsobiaca výchovne v zmysle vzdelávacích a výchovných cieľov a v súlade s vyučovacími a výchovnými princípmi. Spočíva v úprave obsahu, usmernení aktivity subjektu a objektu, v úprave zdrojov poznania, postupov a techník, zaistení fixácie alebo v kontrole vedomostí, zručností a návykov, záujmov a postojov k vrstovníkom, dospelým a k rodine. Výber metódy vychovávateľ zabezpečí (CHRÁSKA, M.) 2007 a naštuduje v závislosti od vlastného zdroja, vybraných cieľov, charakteru poznávacej činnosti žiakov - vedomostná, relaxačná, poznávacia, pracovná, estetická, etická, a miesta mimo vyučovacích aktivít ŠKD.

Pre konkrétne podmienky práce vychovávateľa sme vybrali aktuálne vyučovacie metódy, ktoré vymenujeme a stručne charakterizujeme z hľadiska práce vychovávateľa (PETLÁK, E.) 2006:

- *inscenačná metóda* – dynamické hranie rolí žiakmi a zinscenovanie situácií s cieľom nájsť riešenie problému. Výhodou tejto metódy pre prácu vychovávateľa je emocionálne zaangažovanie žiakov a osobné prežívanie situácie žiakov.
- *reproduktívna metóda* – zopakovanie praktických činností, osvojenie si zručností a návykov v procese mimo vyučovania formou intelektuálnych, praktických úloh

- *výskumná metóda* – najväčšia samostatnosť práce žiakov, vyžaduje objavenie nových neznámych činností mimo vyučovania a nešpecifických foriem záujmových aktivít
- *metóda pozorovania* – názorné formy práce vo výchove mimo vyučovania, objekt ako predmet pozorovania/demonštrácie môže byť film, obrázky, fotky, stavby
- *metóda rozhovoru* – otázky kladené na vysvetlenie, zapamätanie a porozumenie zo strany vychovávateľa s cieľom aktualizovať osvojené zručnosti a vedomosti
- *situčná metóda* – ako podpora vlastného názoru žiaka formou opisu situácie, vychovávateľ sa stáva manažérom diskusie.

Organizačné formy vyučovania charakterizuje (WIEGEROVÁ, A.) 2008 ako časovú jednotku didaktického cyklu zameranú na realizovanie obsahu vyučovania a výchovno-vzdelávacích cieľov s použitím didaktických metód a foriem práce, pričom sa uplatňujú a využívajú viaceré výchovno-vzdelávacie metódy, prostriedky. Rešpektujú didaktické zásady prostredníctvom vzájomnej interakcie medzi učiteľom/vychovávateľom a žiakom.

Medzi organizačné formy vyučovacieho procesu zaraďujeme podľa (TUREK, I.) 2010:

- vyučovacia hodina ako základná jednotka edukačného procesu
- domáca príprava žiakov na vyučovanie
- exkurzia
- doučovanie žiakov
- diferencované vyučovanie
- netradičné formy vyučovacieho procesu - integrované, otvorené, prirodzená skupina žiakov rôzneho veku, vyučovanie v časových blokoch atď.

Z vyššie menovaných foriem sa v praxi ŠKD uplatňujú nasledovné podľa (WIEGEROVÁ, A.) 2009:

- *domáca príprava žiakov na vyučovanie* – v prípade, keď žiak nemá v rodine vytvorené žiadne podmienky na vypracovanie domácich úloh, jedinou možnosťou zostáva ŠKD
- *exkurzia* – vítaná forma práce vychovávateľa na spestrenie mimo vyučovacích aktivít
- *doučovanie žiakov* – pôsobenie vychovávateľa v družine stojí aj na vysvetlení učiva žiakovi, ako pomoc pri vypracovaní úloh

- *prirodzená skupina žiakov vytvorená v ŠKD, záujmové aktivity v časových blokoch v procese mimo vyučovania.*

3.2 Základné činnosti ŠKD

Základné činnosti, ktoré vychovávateľ/ka v spolupráci so žiakmi využíva v ŠKD, si budeme definovať postupne a vytvoríme stručný súhrn edukačných aktivít s následnou charakteristikou a pokúsime sa tieto základné aktivity žiakov s vychovávateľom zhrnúť z hľadiska sociálno-emocionálnej klímy v ŠKD.

Medzi základné činnosti žiakov v ŠKD podľa (HANULIAKOVÁ, J.) 2010 patria *odpočinková a rekreačná činnosť*, ktorá má v týždennej skladbe didaktického cyklu edukačných činností svoje nezastupiteľné miesto. Dôvodom je skutočnosť, že vyučovací proces povinného vyučovania a prípravy naň vyvoláva v deťoch psychickú a fyzickú únavu, vyčerpanie čiastočné alebo úplné, mimoriadne nebezpečné pre detský organizmus. Výrazne sa prejavuje u žiakov prvého, druhého ročníka I. stupňa ZŠ. Pri nevyváženosti jednotlivých činností vo vyučovacom procese, ako aj nedodržaní psychohygienických zásad sa vyvíjajúci organizmus detí môže vážne, nenávratne poškodiť. Preťaženosť detí školským vyučovaním, návštevou základných umeleckých škôl, jazykových škôl a kurzov, krúžkov i neprimeraným množstvom domácich úloh je v dnešnej dobe veľmi aktuálna. Moderným trendom je upúšťať od domácich úloh pri príprave na vyučovanie z dôvodu, že aj dospelý pracujúci si nenesia robotu domov. Z tohto aspektu by režim dňa / didaktický cyklus ako postupnosť činností a etáp vo vyučovacom procese pedagóga a žiakov v jednotlivých oddeleniach mal byť zostavený tak, aby v ňom bol priestor pre vhodné formy odpočinkovej a rekreačnej činnosti.

Odpočinkovú a rekreačnú činnosť vychovávateľ/ka nemôže zamieňať, pretože obidve činnosti majú odlišný charakter. *Odpočinková činnosť* (BRHELOVÁ, V.) 2010 je veľmi pokojná, pohybovo a duševne nenáročná metóda relaxačných činností pre žiakov, ktorú aktívne vedie a usmerňuje vychovávateľ. V režime dňa ju zaraďujeme hneď po príchode žiaka do ŠKD a neskoro popoludní. Skutočnosť, že vychovávateľ/ka berie do úvahy individuálnu potrebu, rozsah a formu odpočinku u detí, je prvoradá.

Na rozdiel od odpočinkovej činnosti *rekreačná činnosť* umožňuje žiakom aktívne odstrániť únavu z vyučovania a pomáha odreagovať sa od povinností. Ani tu však nesmie vychovávateľ zabúdať na individuálny prístup ku žiakom, preto

v prípade, že dieťa nemá o rekreačnú činnosť záujem, takéhoto žiaka do rekreačných aktivít nenúti a ponúkne mu náhradný program v závislosti od možností a aktuálneho stavu v ŠKD. Preto by vychovávateľ/ka mal uskutočňovať podľa možností rekreačné aktivity vonku. Forma rekreačných činností je pre žiakov aktívna a prebieha v prírodnom prostredí, na ihrisku, v prípade zlého počasia v telocvični, na chodbe a v neposlednom rade v miestnosti ŠKD. Medzi základné formy rekreačných činností patrí: pohyb, športová hra, kreslenie, modelovanie, lúštenie krížoviek, nácvik divadielka – divadelného predstavenia, púšťanie šarkanov, nácvik tancov a iné.

Spontánne rekreačné činnosti zodpovedajú požiadavkám duševnej hygieny, pretože vychádzajú z vnútorných potrieb detí, vedú ich k uspokojeniu, čo sa v plnej miere nedá doceliť organizovanou činnosťou (PETLÁK, E.) 2006. Spontánna činnosť podporuje rozvoj tvorivosti a individuality tým, že umožňuje žiakovi konať podľa vlastného rozhodnutia. Vychovávateľ/ka musí spontánnu rekreačnú činnosť žiakov vhodne premyslieť a organizačne zabezpečiť.

Jednou zo základných činností pri formovaní zdravého telesného rozvoja detí v ŠKD vzhľadom na ich psychomotorické osobitosti a úroveň biologického vývoja je *športová a záujmová činnosť* (HANULIAKOVÁ, J.) 2010. Pohyb pomáha pri utváraní a upevňovaní morálnych vôľových vlastností, zlepšuje telesnú kondíciu a odstraňuje psychickú únavu, vytvára v žiakoch kolektívne povedomie a podporuje zásady fair play, zabezpečuje kompenzáciu telesných oslabení (napr. zakrivenia chrbtice, alergie a iné). Úspešne predchádza rastúcej miere obezity u detí.

Športová a záujmová činnosť v ŠKD sa zameriava na vybrané prvky z atletiky, gymnastiky, športových loptových hier – najmä vybíjaná, hier v prírode a podľa podmienok školy, školského zariadenia aj na turistiku, plávanie, florball, cyklistiku, stolný tenis alebo lyžovanie a iné individuálne, kolektívne športy. Pre pohybové aktivity v procese mimo vyučovania je veľmi dôležitá metodická pripravenosť vychovávateľa/ky a jej všestranná športová príprava, výber foriem a metód telovýchovných činností, ako aj diferenciacia športovo-pohybových činností podľa veku a počtu žiakov v ŠKD. Rešpektovaním vekových osobitostí žiakov a presných informácií o zdravotnom stave žiakov sa zabezpečuje optimálne zaťaženie žiakov a ich psychohygienu. Dbá sa na dodržiavanie pravidiel hygieny - čistý úbor, bezprašné prostredie, osobná hygiena po športe a dôležitým činiteľom pri športových a záujmových činnostiach je bezpečnosť práce a prostredia.

Podstatou rozličných výchovnovzdelávacích námetov v ŠKD podľa (WIEGEROVÁ, A.) 2009 je praktické využívanie vedomostí, zručností a návykov žiakmi v známom prostredí riadenom vychovávateľom – formovanie citových, morálno-vôľových vlastností, rozvíjanie rozumových schopností a pod. Aktívne uplatňovanie didaktických princípov a ich samotné plnenie v praxi sledujú *poradové cvičenia*. Princíp poradových cvičení musí byť obsiahnutý v celom telovýchovnom procese komplexne ako zásada postupnosti a príprava na plnenie si svojich povinností.

Rozvíjanie vytrvalosti, obratnosti, rýchlosti, dynamickej sily a upevňovanie kolektívu sledujú *kondičné cvičenia*. Patria sem základné lokomočné činnosti človeka: chôdza, beh, poskoky, ale aj cvičenia so švihadlom, loptou a pod. Sú najvhodnejším prostriedkom športovej a záujmovej činnosti, lebo pri nich nepotrebujeme špeciálne materiálne vybavenie a drahé didaktické pomôcky. Z veľkej časti obsahu kondičných cvičení nám príroda dokáže poskytnúť priestory aj pomôcky. V súčasnosti sa tešia a sú na vzostupe doplnkových vzdelávacích aktivít školskej edukácie vzdelávacie chodníky umiestnené v prírode, napr. náučný chodník v Banskej Štiavnici ako tematicky zameraná a presne určená turistická trasa lokalizovaná v prírode štiavnických vrchov. Tieto aktivity sa dajú využiť aj pre ŠKD nielen na spoznávanie prírodných spoločenstiev SR, ale aj na vykonávanie kondičných cvičení v prírode.

Svoje významné miesto v športovej a záujmovej činnosti ŠKD zohráva aj *turistika* (SABOLOVÁ, V.) 2009, ktorá slúži na pozorovanie a vnímanie krás prírody, uplatňovanie zásad ochraňovania prírody a táborenia, zásad prvej pomoci, na orientáciu v teréne, spoznávanie turistických značiek na turistických chodníkoch a pod. Najčastejšie využívanou formou je pešia turistika, ak sú v ŠKD vhodné podmienky, tak cyklistika. Najdôležitejším prvkom pri turistike žiakov ŠKD je však naplánovanie trasy, písomný súhlas od rodičov/zákonných zástupcov, poučenie detí o prostredí a podmienkach túry, nadiktovanie čísel od rodičov a čísel prvej pomoci - 112, 155, ako aj informovanie rodičov o presnom odchode a príchode detí z akcie, finančnom zabezpečení, podmienkach účasti a oblečení.

Podľa miestnych podmienok v ŠKD zaraďujeme do športovej a záujmovej činnosti detí aj *sezónnu činnosť* – lyžovanie, plávanie, korčuľovanie, sánkovanie... Jej obsahom je prehlbovanie a upevňovanie základných pohybových zručností, schopností a pohybových návykov dieťaťa, ale aj relax. Medzi netradičné, ale

vyhľadávané prvky pohybovej činnosti žiakov v ŠKD patria: florball, stolný tenis, basketbal, beh na lyžiach - bežná športová aktivita detí v ŠKD na školách v okolí Tatier, Oravy, súťaž v stavaní snehuliakov a iné. Dôležité by malo byť dodržiavanie zásad bezpečnosti ako pri ostatných činnostiach školy a školských zariadení.

V ŠKD sa venuje zvýšená pozornosť aj *dopravnej výchove*, ktorá sa prelína celým režimom dňa. Je vhodné ju nenásilne uplatňovať pri hrách, rekreačnej činnosti, pri pobyte žiakov v známom aj neznámom prostredí i v záujmovej činnosti detí. Jej cieľom je pripraviť žiakov na správanie sa človeka ako účastníka cestnej premávky, a tým je nielen vodič auta, autobusu, ale aj chodec a cyklista. Obsah výchovnovzdelávacej práce na tomto úseku nemožno vždy dôsledne rozlišovať podľa veku žiaka. Vychovávateľ musí predovšetkým vychádzať z miestnych podmienok obce a okolia školy. Kde je z dopravného hľadiska zložitejšia situácia, tam budú nároky na žiakov väčšie, i keď stále treba rešpektovať ich individuálne možnosti.

Podľa (MELICHERČÍKOVÁ, M. in Vychovávateľ) 2009 ak má dieťa obstať a vyznať sa v súčasnej zložitej, nebezpečnej situácii dopravnej premávky na cestných komunikáciách, treba sa starať o jeho celkový fyzický i psychický rozvoj a posilňovať predovšetkým tie stránky osobnosti, ktoré sú špecifické pre jeho bezpečnosť. Toto môže ŠKD splňať zodpovedne a s prehľadom počas edukačných aktivít. Zvýšený dôraz treba klásť na uvedomenie si zmyslov, výcvik pozornosti, orientácie v priestore, pohotovosti, obratnosti, ale i pamäti a na rozvíjanie vlastného kritického myslenia. Tento komplex daných schopností a vypestovaných zručností je dôležitým predpokladom na vytváranie návykov bezpečného správania, ktoré by malo ovládať každé dieťa. Medzi ne patrí zvyk hrať sa na bezpečnom mieste, používať hračky a športové pomôcky len na ihrisku, chodiť a bicyklovať sa po správnej strane vozovky, chodníka a pod. Je potrebné zdôrazniť, aby sa dopravná výchova nerozvíjala izolovane od výchovnej práce v ŠKD, ale v súčinnosti s ňou. Dbať o zdravie žiaka a jeho bezpečnosť v ŠKD a zároveň ho pripraviť na bežný život v spoločnosti je prvoradý cieľ výchovy.

Vymenovali sme základné činnosti žiakov v ŠKD, ich možnosti z hľadiska ponuky a dopytu na školách v školských zariadeniach. Základné organizačné metódy a formy práce vychovávateľa/ky predstavujú v procese výchovy žiaka mimo vyučovania základný predpoklad pre zvládnutie týchto náročných didaktických úloh.

Charakterizované kľúčové kompetencie a činitele procesu edukácie ŠKD v bakalárskej práci predstavujú kľúčové špecifiká kreovania klímy v ŠKD na Slovensku. Na konci tejto kapitoly nesmieme zabudnúť na nutné prepojenie komplexných činiteľov procesu výchovy žiakov v ŠKD so sociálno-emocionálnou klímou v triede. Toto prepojenie, vzájomný pomer činiteľov potvrdzuje samotná prax v ŠKD, pretože bez sociálneho prostredia vytváraného vychovávateľom na jednej strane, a žiakmi na strane druhej, by sa nedalo napláňovať, koordinovať a zrealizovať kvantum napláňovaných výchovno-vzdelávacích činností ŠKD za pomoci didaktických metód, zásad a organizačných foriem práce pedagóga v procese mimo vyučovania.

ZÁVER

Pevne veríme, že výsledkom bakalárskej práce je stručná sumarizácia odbornej pedagogickej terminológie, diferencovanie didaktických činiteľov z hľadiska teórie a praxe kreovania klímy v triede ŠKD na škole. Kontinuita vzťahov medzi vychovávateľom a žiakom je potvrdením stability sociálno-emocionálnej klímy v triede a tá sa vytvára obojstranne. K potvrdeniu poznatkov z teórie o didaktických zásadách, metódach a formách práce vychovávateľa so žiakmi vo výchovno-vzdelávacom procese mimo vyučovania v súlade s didaktickými princípmi nás vedie využiteľnosť prínosu bakalárskej práce pre prax v ŠKD. Cieľom moderného vychovávateľa/ky by totiž malo byť okrem výchovy, vzdelávania a humanistického prístupu ku žiakom s cieľom popísať „nepopísanú tabuľu“ aj sebazvdelávanie, seba výchova pedagóga na podklade nových vedeckých štúdií a osobnej iniciatívy pedagóga. Práca prináša takúto stručnú didaktickú príručku pre vychovávateľa z oblasti problematiky kreovania sociálno-emocionálnej klímy v ŠKD na ZŠ, ako aj pre rodiča, ktorý má záujem sprehľadniť a rozšíriť svoje poznatky o procese výchovy vlastného dieťaťa v ŠKD počas jeho neprítomnosti.

ŠKD sa javí v súčasnom modernom poňatí pedagogiky z hľadiska didaktických princíпов ako studnica a zdroj ľudského poznávania v období najprudšieho vývinu detského organizmu naplňovaná prirodzenými ľudskými požiadavkami a záujmami žiakov. Kluby detí na Základných školách SR zabezpečujú vzdelávanie, výchovu, oddych a záujmovú činnosť v procese výchovy a vzdelávania mimo povinného vyučovania cez splnenie požiadavky individuálneho prístupu ku žiakom, maximálneho obsahu a adekvátneho rozsahu edukácie v ŠKD. Rozvoj vedy, techniky, bankovníctva, IKT (informačno-komunikačné technológie) a nových priemyselných odvetví na Slovensku prudko rastie, ŠKD v tejto oblasti zaostávajú pre jeden dôvod – nedostatok financií v školstve ako takom. Čo ale Kluby detí na školách nenachádzajú po materiálnej a finančnej stránke od štátu, to vynahrádzajú ľudským, kvalifikovaným, príkladným a osobným prístupom vychovávateľa ku žiakovi. Dochádza ku vzniku citovej väzby vychovávateľ - žiak, k sociálno-emocionálnej výchove dieťaťa popri rodinnej výchove a to sa prejavuje spätnou väzbou subjektu, objektu výchovy a ľudskosťou v ŠKD.

Chceli by sme sa vrátiť k cieľu a poslaniu danej bakalárskej práce zmienenej v úvode: načrtnúť, priblížiť a definovať problematiku kreovania klímy

v ŠKD v konkrétnych podmienkach Základných škôl, zistiť a potvrdiť spomínané vytváranie pozitívnej, požadovanej atmosféry v procese výchovy mimo vyučovania ŠKD, stav úrovne konkrétnych sociálno-emocionálnych faktorov klímy pri činnosti ŠKD a vytvoriť model dotazníka k prípadnému získaniu spätnej väzby v ŠKD. Zámer práce sa nám úspešne podarilo splniť v rámci možností, témy a teoretického zamerania práce, práca súhrnne prináša všetky základné poznatky, definície a činitele problematiky vytvárania sociálno-emocionálnej atmosféry v ŠKD.

Cieľom práce nebolo vytvoriť vedeckú štúdiu za účelom pretvorenia zabehnutého systému didaktického cyklu na školách, zmeny didaktických metód a zásad či argumentovať pri tak citlivej zložke človeka, akou sú citové väzby, nekompromisným dodržiavaním Plánu práce ŠKD na školách. Cieľom našej práce bolo potvrdiť, zdôrazniť a popísať ľudský, nepredvídateľný a nenalinkovaný primárny vzťah pedagóga so žiakmi z hľadiska sociálno-emocionálnej klímy v ŠKD, ich úlohu v nej a formy práce v ŠKD, v neposlednom rade vplyv sekundárnych činiteľov zasahujúcich do priebehu edukácie – rodič/zákonný zástupca, triedny učiteľ, spolužiaci a okolie obce.

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY

- BRHELOVÁ, V. 2010. *Niektoré problémy pri realizácii výchovného programu v školskom klube detí*. In *Vychovávateľ*, roč. 58, 2010, č. 8, s. 25-29.
- ĎURIČ, L. a kol. 1997. *Pedagogická psychológia Terminologický a výkladový slovník*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1997, s. 459. ISBN 80-08-02498-4.
- HANULIAKOVÁ, J. 2009. *Interakčné väzby v triede a ich vzťah k sociálnej klíme*. In *Technológia vzdelávania*. roč. 17, 2009, č. 3, s. 8-11.
- HANULIAKOVÁ, J. 2010. *Kreovanie klímy triedy v edukačnej praxi*. Bratislava: Iris, 2010, s. 102. ISBN 978-80-89256-51-8.
- HEŘMANOVÁ, V. – LANGOVÁ, M. 2004. *Pojetí role vychovatele a možnosti otevřeného učení v praxi celodenních škol*. In *Vychovávateľ*, roč. 50, 2004, č. 9, s. 6-9.
- CHRÁSKA, M. 2007. *Metody pedagogického výzkumu*. Praha: Grada Publishing, a. s., 2007, s. 265. ISBN 80-247-1369-1.
- GRECMANOVÁ, H. 2008. *Klíma školy*. Olomouc: HANEX, 2008, s. 209. ISBN 978-80-7409-010.
- KOLČÁKOVÁ, M. - SABOL, J. 2003. *Konstruktívne a kooperatívne hry v školských kluboch detí*. Banská Bystrica: Metodicko-pedagogické centrum, 2003, s. 24. ISBN 80-8041-448-3.
- KRÁLOVÁ, Luba. *Sociálne roly a sociálne statusy v škole*. Učiteľ a škola: zborník z vedeckej konferencie III. Pedagogická Levoča. - Prešov: Metodické centrum, 1996, s. 86-89
- KYRIACOU, Ch. 2004. *Klíčové dovednosti učiteľa. Cesty k lepšiemu vyučovaniu*. Praha: Portál, 2004, s. 155. ISBN 978-80-7367-434-2.
- LAŠEK, J. 2001. *Sociálně psychologické klima školních tříd a školy*. Hradec Králové: GAUDEAMUS, 2001, s. 161. ISBN 978-80-7041-699-2.
- MAREŠ, J. 2000. *Sociální klima školy*. In *Pedagogická revue*, roč. 52, 2000, č. 52, s. 241-254.
- MELICHERČÍKOVÁ, M. 2009. *Pohľad rodičov na problematiku prípravy na vyučovanie v ŠKD*. In *Vychovávateľ*, roč. 57, 2009, č. 9, s. 33-35.
- PETLÁK, E. 2006. *Klíma školy a klíma triedy*. Bratislava: Iris, 2006, s. 119. ISBN 80-89018-97-1.
- SABOLOVÁ, V. 2009. *Výchovné programy v školských kluboch detí*. In *Vychovávateľ*, roč. 58, 2009, č. 1, s. 34-36.
- TUREK, I. 2010. *Didaktika*. Bratislava: Iura Edition, spol. s. r. o., 2010, s. 598. ISBN 978-80-8078-322-8
- VESELICKÁ, I. 2005. *Vplyv sociálnej klímy školskej triedy na efektívnosť výchovno-vzdelávacieho procesu*. Ružomberok: Katolícka univerzita, 2005, s. 38.
- Zákon Národnej rady Slovenskej republiky z 21. októbra 1993 o školských zariadeniach, Č. 279. Zbierka zákonov č. 279/1993.

ZLÁMAL, J. 2009. *Pedagog v roli kouče*. In *Technológia vzdelávania*, roč. 17, 2009, č. 4, s. 17-19.

WIEGEROVÁ, A. 2008. *Kam smeruje príprava vychovávateľov školských klubov na Slovensku?* In *Vychovávateľ*, roč. 57, 2008, č. 4, s. 2-10.

WIEGEROVÁ, A. 2009. *Nové výzvy pre školské kluby detí*. In *Vychovávateľ*, roč. 57, 2009, č. 7, s. 2-5.

WIEGEROVÁ, A. 2004. *Teoretické východiská k výskumnému projektu o kvalite života v škole*. In *Mládež a spoločnosť*, roč. 10, 2004, č. 3, s. 23-30.

<http://www.minedu.sk/>

<http://www.statpedu.sk/sk/>

<http://www.modernaskola.sk/>

PRÍLOHA

Dotazník „Družináčik“

Milí respondenti – vychovávatelia.

Dotazník **Družináčik**, ktorý Vám predkladám, pomôže pri pedagogickom výskume orientovanom na ŠKD a pri návrhoch na zlepšenie, zatraktívnenie podmienok ŠKD. Cieľom dotazníka je zistenie Vášho názoru pomocou uzavretých a otvorených otázok, ktoré budú vyhodnotené a anonymné výsledky použité pri koncipovaní bakalárskej práce.

Dotazník je anonymný.

Správne odpovede označte krížikom **x** (môže byť aj viac správnych odpovedí) alebo napíšte Váš názor.

Pohlavie: *žena*

muž

1. Atmosféra v oddelení ŠKD sa vytvára obojstranne (aj vychovávateľ, aj žiak):
Áno
Nie
Neviem
2. Vzťah vychovávateľ – žiak je vzťah rovnocenný:
Áno
Nie
Viac menej
V žiadnom prípade
3. Úroveň a postavenie ŠKD v spoločnosti je adekvátne:
Áno
Nie
Neviem
4. Vyberte reálnu možnosť vplyvu rodičov na priebeh aktivít ŠKD u Vás:
Sponzorstvo
Agresivita a slovný útok
Pomoc pri organizácii
Pasivita
Písomná komunikácia (pochvala, anonym)
Kreativita pri nových návrhoch, nápadoch
5. Ste spokojná/ný s podmienkami v ŠKD
Aké návrhy na zlepšenie a skvalitnenie práce vychovávateľa v ŠKD by ste prijali a odporučili z hľadiska Vašich vzťahov ku žiakom?